

ЖъоныгъуакІэм и 7-р — радиом, зэпхыныгъэм ильэныкьо зэфэшъафхэм ащылэжьэрэ пстэуми я Маф

Радиом, зэпхыныгъэм ильэныкьо зэфэшъафхэм ащылэжьэрэ пстэуми ямэ-фэкі фэш! тафэгуш!о!

Радиом икыыхын, ю хэлъэп, цыфлэпкъым игъэхъэгъэ анахь инхэм зыкІэ ащыщ. Наукэмрэ техникэмрэ тапэкі хэхъоныгъэ ашыным кІочІэ ин ащ кыхилъхъагъ, джащ фэдэу зэлы-ІэсыкІэ амалхэм гъогур къафызэлүйхыгъ.

Радиор, телефоныр, телевидениер е Интернетыр щымылагъэхэмэ, тинепэрэ щылакІэ зыфэдэштгъагъэр къэшэгъуае. КъэбарымкІэ псын-кІэу тызэхъожьынхэм иамал зэрэщылэм ишугагъэкІэ экономикэм ильэныкьо зэфэшъафхэм хэхъоныгъэ ашы, къэралыгъо хабзэм икыулыкхуэхэм, социальнэ лъэныкьом фэгъэзэгъэ учреждениехэм зыпкъ итэу япшъэрылхэр агъэцэкІэнхэ альэ-кы, общественнэ-политикэ зэгурьлоныгъэр къэухъумэгъэным, цыф лъэпкъ зэфэшъафхэм къахэкІыгъэхэм ыкІи дин зэмылэуыгъоухэр зылэжьыхэрэм мамырныгъэ азыфагу илыным фэлажъэх.

Отраслэм илофышІэ пстэуми зыфэгъэзагъэхэм творческэ екліагъэ зэрэфыр-Іэм, яшъэрылхэр елолэн-чъэу агъэцэкІэнхэм яшып-къэу ыуж зэритхэм яшуга-гъэкІэ Адыгеим коммуника-ционнэ фэло-фашІэхэр зэрэ-щызэшІауахыхэрэм изытет нахь дэгъу зэрэхъуштым тичыхъэ телъ.

Ныбджэгъу лъаплэхэр, зэ-кІэми тышъуфэлъаю псау-ныгъэ пытэ шъуилэнэу, Адыгэ Республикэмрэ зэдэтигъэ Хэгъэгъушхоу Урысые Федера-циемрэ яфедэ зыхэлъ юфым гъэхъагъэхэр щышъушІынхэу!

**Адыгэ Республикэм
и Лышъхъэу
ТХЪАКІУЩЫНЭ Аслъан**

**Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо Совет —
Хасэм и Тхаматэу
Владимир НАРОЖНЫЙ**

АР-м и Лышъхъэу ТхъакІушынэ Аслъан Тыркуем кыкІыгъэ хъакІэу, Стамбул и Гупчэ район имуф-тиеу Айдин Игман ыкІи предпринимателэу Аднан Дюзгюн тыгъуасэ ригъэблэгъагъэх. ЗэІукІэгъум хэлэ-жъагъэх АР-м лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырІэ зэпхыныгъэ-хэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Коми-тет ипашъу Шъхъэлэхъо Аскэр, Адыгеим ыкІи Пшы-зэ шьолтыр ащыпсэурэ быслъымэнхэм ямуфтиеу Къэрдэнэ Аскэрбый ыкІи къуаджэу Мэфэхъаблэ иад-министрация ипашъу Хъасани Мухъамэд.

Тыркуем кыкІыгъэ тилъэпкъэгъухэм аІукІагъ

— Тигуапэ хэкужъым шъу-кызыреллэгъагъэр, — кы-Іуагъ АР-м и Лышъхъэ хъа-кІэхэм зафигъазэгъэ. — На-хыбэу тызэхъхъэн, тфэлэкІы-щтымкІэ тызэдэлэн фæе. Ти-лъэпкъэгъоу ІэкІыбым кыкІэу тэ кытэуаплэхэрэм янахы-бэр предприниматель, дин-лэжъ кызырэкІуагъэр апэрэ. ТиньбжыкІэхэу диным пылхэр гъогу пхэндж темыхъанхэмкІэ, диныр кызыфигъэфедэгъэ бзэ-джэшІагъэ зезыхъэхэрэм да-мыхыыхъанхэмкІэ ащ шІуагъэ кытынэу тыцэгугъы.

Предпринимателэу къақлох-рэм хэкужъым Іоф шашІэнэу кыуцохэмэ, ежъхэм альэны-кьокІэ къатефэрэр афашІэным, ящыкІэгъэ Іэпылэгъур араты-ным зэрэфэхъазырхэми Лы-шъхъэм кыкІыгъэтхыгъ, ащ фэдэу хызмэтшІаплэ кызы-Іузыхыгъэу зыгъэлажъэхэрэр щысэу кыыхыгъэх.

Стамбул кыкІыгъэ муфтиим гүфэбэныгъэхэ хэлъэу хэку-жъым кызырэллэгъагъэхэр, республикэм ипашъэ уахътэ кыыхыгъэкІи зэрэригъэблэгъа-гъэхэр гуапэ зэрэщыхугъэр кыыхыгъэщыгъ, «тхъашъуегъэ-псэу» кыриІуагъ. Айдин Иг-ман тилъэпкъэгъоу Тыркуем щыпсэуэхэрэм ащыщ, джыр-благъэ къэлэ шъхъалэм и Гупчэ район имуфтиеу хадзыгъ. Адыге-им ыкІи Пшызэ шьолтыр ащы-псэурэ быслъымэнхэм ямуф-тиеу Къэрдэнэ Аскэрбый кы-зыреллэгъэмкІэ, ащы, нэмыкІ тилъэпкъэгъоу Тыркуем исхэм ащыщыбэхэми диным епхыгъэ мэфэкі Іофтхъабзэхэм язэ-шохынкІэ мылкъу Іэпылэгъу къараты, ныбжыкІэхэм яегъэ-джэнкІи къадэлэнхэу къагъэ-гугъагъэх.

ХЪУТ Нэфсэгъ.

Сурэтыр А. Гусевым тыри-хыгъ.

ТекІоныгъэм и Мафэ ипэгъокІэу хагъэунэфыкІыгъэх

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу ТхъакІушынэ Аслъан республикэ тын лъаплэхэмрэ щытхъуцІэ-хэмрэ зыфагъэшъошагъэхэм ар къэзыушыхъатырэ бгъэхалхъэхэмрэ тхылхэмрэ тыгъуасэ ариты-жыгъэх. Адыгеим иэкономикэ хэхъоныгъэхэр ышІынхэм зиІахышІу хэзылхъагъэхэм ялофшІагъэ осэшІу фишыгъ, ТекІоныгъэм ия 70-рэ ильэсэу къэблагъэрэмкІэ къэзэрэуэгъоигъэхэм афэгъушІуагъ.

— ШъуиІофшІагъэхэмкІэ, шъуиІлэныгъэхэмкІэ, сенауш-гъэу шъухэлъымкІэ мы тын лъаплэхэр, щытхъуцІэхэр къэ-шъулэжьыгъэх. Зисэнэхъат хэ-шыкІышхо физиІэ шъош фэдэ цыфхэр тилэхэмэ, гухэлъэу дгъэнэфагъэхэр зэкІэ цыІэ-ныгъэм щыпхырыщыгъэ зэрэ-хъуштым сицыхъэ телъ, — кы-Іуагъ ТхъакІушынэ Аслъан.

АР-м и Лышъхъэ иунашъокІэ ильэс пчъагъэхэм къақлоцІ ялоф-шІэн фэшъыпкъэу лажъэхэу, республикэм ыпашъхъэ гъэхъэ-гъэшІухэр щызилэхэу Къэрэ-щэе-Щэрджэс Республикэм гуманитар ушэтынхэмкІэ ин-ститут ишІэныгъэлэжъ шъхъа-

Іэу, филологии шІэныгъэхэмкІэ докторэу, профессорэу Бэ-чыжъ Лейлэ, зэо зэпэуцужъ-хэм яветеранэу, Урысыем и Лышъхъэу Цэй Эдуард, зэ-Іухыгъэ Іахъэхэлъ обществэу «Зарем» зыфилорэм игене-ральнэ пашъу Пшыжъ Шамсу-дин, ІофшІэным иветеранхэу Владимир Шахановымрэ Гъыщ Аскэррэ республикэм итын анахь лъаплэу, медалэу «Адыге-им и Щытхъуцэхъ» зыфилорэр афагъэшъошагъ.

КІэлэгъэджэ ІофшІэным иве-теранэу Пчыхъэлъыкьо Раисэ «АР-м народнэ гъэсэнныгъэмкІэ изаслуженнэ ІофышІ» зыфило-рэ щытхъуцІэр кылэжьыгъ.

Адыгеим имэкъумэщ хызмэт хэхъоныгъэхэр ышІынхэм зи-ІахышІу хэлъ Пшызэ къэра-лыгъо аграрнэ университетым иректорэу, экономикэ шІэны-гъэхэмкІэ докторэу, профес-сорэу Александр Трубилин «АР-м мэкъу-мэщымкІэ изас-луженнэ ІофышІ» зыфилорэ щытхъуцІэр фагъэшъошагъ. Пшызэ чыдэгъэ-газ компание игенеральнэ директорэу Кур-зэ Аслъан Адыгеим изаслу-женнэ экономист хъугъэ. Зе-кІоным зегъэушъомбгъуэгъэным ыльэныкьокІэ гъэхъагъэу иІэ-хэм апае щытхъуцІэу «АР-м туризмэмкІэ изаслуженнэ Іо-фышІ» зыфилорэр фагъэшъо-шагъ АР-м и Къэралыгъо Со-вет — Хасэм псэолъэшІы-нымкІэ, транспортымкІэ, зэпхы-ныгъэхэмкІэ ыкІи унэ-комму-нальнэ хызмэтымкІэ икоми-тет итхъаматэу Игорь Чески-довым.

Культурэм, спортым, нэмыкІ лъэныкьохэмкІи гъэхъагъэ зи-Іэхэм АР-м и Лышъхъэ афэ-гушІуагъ, къалэжьыгъэ щытхъу-

цІэхэр къэзыушыхъатырэ бгъэ-халхъэхэмрэ тхылхэмрэ ари-тыжыгъэх.

Джащ фэдэу ТекІоныгъэм ия 70-рэ ильэсэу къэблагъэрэм ипэгъокІэу къыдагъэкІыгъэ шІэжъ медалыр Хэгъэгъу зэ-ошхом иветеранхэм ащыщхэм, организации зэфэшъафхэм ялыкІохэм зэхыхъэм ашара-тыжыгъ.

Мэфэкі шыкІэм тетэу кІогъэ Іофтхъабзэм хэлэжъагъэхэу, тын лъаплэхэмкІэ кыыхагъэ-щыгъэхэ Бэчыжъ Лейлэ, нэ-мыкІхэри нэужым къэгъушІа-гъэх. ЯлофшІагъэ осэшІу кы-фэзышыгъэ АР-м и Лышъхъэ рэзэныгъэ гущылэхэр пагъо-хыгъэх, тапэкі амалэу ялэр агъэфедэгъэ Адыгеим зэрэфэ-лэжьэщтхэр, республикэм ищыт-ху рагъэлоным зэрэпылтышІхэр къаІуагъ.

ТхъакІушынэ Аслъан бгъэ-халхъэхэмрэ тхылхэмрэ зар-ретыжъхэм ыуж пстэуми джы-ри зэ афэгъушІуагъ, псауныгъэ пытэ ялэнэу, ялофшІэн гъэхъа-гъэхэр шашІыхъэзэ ыпэкілэ лы-кІотэнхэу афэлъэІуагъ.

**ТХЪАРКЪОХЪО
Адам.**

Пшэрыльхэр афашыгъэх

ЖьоныгъуакIэм кыыхэфэрэ мэфэкIхэр, анахьэу ТекIоныгъэм ия 70-рэ ильэс ихэгъэунэфыкIын фэгъэхьыгъэ Iофтхьабзэхэр, щынэгъончъэу республикэм щызэхэщэгъэанхэм пае полицием иIофышIэхэм гъэлъэшыгъэ шыкIэм тетэу кьулыкIур ахьы. Общественнэ рэхъатныгъэр къэзыухъумэщтхэм аIукаIагъэх Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхьакIушынэ Аслъан, АР-м хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ иминистрэу, генерал-майорэу Александр Речицкэр, мы министерствэм щызэхэщэгъэ Общественнэ советым иIыкIохэр ыкIи ветеранхэр.

АР-м и Лышхъэу зэхыхьэм кышыгушылэзэ мэфэкI мафэхэр рэхъатэу, бырсыр къэмыхъоу зэхэщэгъэанхэмкIэ, цыфхэм ящынэгъончъагъэ къэухъумэгъэнымкIэ полицием иIофышIэхэм пшэдэкIыжышхо зэрахьырэр къариуагъ. ХэбзэухъумакIохэм пшэрыльэу афагъэуцугъэхэр щытхъу хэлъэу зэрагъэцIэхтхэм ицыхъэ зэрэтельыр кыыхигъэщыгъ.

— *МэфэкIхэр рэхъатэу, ошIэдэмышIэгъэ Iоф къэмыхъоу зэхэщэгъэанхэм мэхъанэшхо иI, мы лъэныкъом зэкIэми тынаIэ тедгъэтын фæе, — кыIуагъ ТхьакIушынэ Аслъан.*

Нэужым къэгушылэгъэхэ министрэу Александр Речицкэр АР-м хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ дэжъ шыIэ ветеранхэм я Совет итхьаматэу Хъутыжъ Азмэтрэ мэфэкI

мафэхэм ялэхъан кьулыкIу зыхьышт полицейскэхэм япшэрыльхэр зерифэшъуашэу агъэцIэхнху, цыфхэм шхъэаIафэ афашынэу закыфагъэзагъ.

АР-м хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ кьулыкIу щызыхьырэ нэгъырэ зауIэмэ щытхъуцIэхэр, рэзэныгъэ тхылхэр афагъэшъошагъэх, ахэр къэзыухыхьатырэ тхылхэр аратыжыгъэх.

Министерствэм иподразделение зэфэшхьафхэр мэфэкI шыкIэм тетэу урамым кырыкIуагъэх, яухъазырыныгъэ къагъэлъэгъуагъ.

ЗэрагъэнэфагъэмкIэ, республикэм иполицейскэ 1500-рэ фэдизмэ общественнэ рэхъатныгъэр мэфэкI мафэхэм къаухъумэшт. Джащ фэдэу унэе къэгъэгъунэн предпрятиехэм ыкIи волонтерхэм акIуачIэхэри кыызфагъэфедэщтых.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

«Андырхъое Хъусен» зыфиIорэ тхылъыр кьыдэкIыгъ

«Андырхъое Хъусен» зыфиIорэ тхылъыр ипчъагъэкIэ минич хъоу Адыгеим кышщидэкIыгъ. Советскэ Союзым и Лыхъужъ, тхэкIо, усэкIо цIэрыIом, публицистым 1941-рэ ильэсым Украинэм лыгъэшхо щызэрихьагъ. «Урысхэм затырэн!» ыIуи, нэмыц фашистхэм гранатэр ахидзи хъадэгъу къафигъэсыгъ.

Тхылъым икьыдэгъэкIын кIэщакIо фэхъугъэр Адыгэ Республикэм гъэсэнэгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министерств ары, Адыгеим и Лышхъэу ТхьакIушынэ Аслъани ащкIэ IэпыIэгъу афэхъугъ. ТекIоныгъэм ия 70-рэ ильэс, Андырхъое Хъусен кызыхъугъэр ильэс 95-рэ зэрэхъурэм яхъулIэу, литературэм и Илъэсэу мыгъэ Урысые Федерацием зэрэщалытагъэм епхыгъэу а тхылъыр кьыдагъэкIыгъ.

«Хъусенэ иусэхэм анэмыкIэу, Советскэ Союзым и Лыхъужъ фэгъэхьыгъэ литературнэ произведениехэри статьяхэри тхылъым кьыдэхьагъэх. Нахьыжхэми, ныбжьыкIэхэми ар ашIогъэшIэгъонынэу сэгугъэ»,

— кыIуагъ Адыгэ Республикэм гъэсэнэгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ иминистрэу, Советскэ Союзым и Лыхъужъэу Андырхъое Хъусен илахьыл благъэу Хъуажъ Аминэт.

Тхылъым кьыдэхьагъэхэм Хъусен лыхъужьныгъэ зэрэзэрихьагъэр кызыщыгъэлъэгъогъэ сурэт къахэфагъ. Ар зышлыгъэр

агъэунэфын альэкIыгъэп. Адыгэ автоном хэкур зызэхашагъэр ильэс 60 зышхъурэм ехъулIэу а сурэтыр 1982-рэ ильэсым хэкум кыратыгъагъ, селоу Дьяково щыпсэурэ ткъош украинцэхэм ятынэу ар зэрэщытыр тетхагъ.

1941-рэ ильэсым шэкIогъум и 8-м ильэс 21-рэ зыныбжь адыгэ кIалэм Луганскэ хэкумкIэ селоу Дьяково лыхъужьныгъэ зышхъуагъэр, ыпсэ зыщигъэтыллыгъэр.

Селоу Дьяково игурыт еджапIэ имузей, иурам Советскэ Союзым и Лыхъужъ ыцIэ афасуыгъ, Андырхъое Хъусен лыхъужьныгъэ зышхъуагъэ чыплIэм саугъэт цагъэуцугъ. Илъэсыбэ хъугъэу республикэм иллыкIо куп ащ макIо, Iофтхьабзэхэм ахэлажъ.

«Мыгъэ Донбасс Iофхэр зэрэщыхьылэхэм епхыгъэу а чыплIэм тыкIошъуцтэп, ау музеим иIофышIэхэм ренэу зэпхыныгъэ адытI. Саугъэтым зи кьехъулагъэп, кьоджэдэсхэр ащ фэсакых, Андырхъое Хъусен лыхъужьныгъэу зэрихьагъэр ащыгъушэрэп», — хигъэунэфыкIыгъ депутатэу Валерий Сороколет.

ТЕКIОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЬЭС

Мыекъуапэ икIэлэеджакIохэр хэлэжьэщтых

Урысыем и Къэралыгъо академическэ Театрэшхо жьоныгъуакIэм и 9-м мэфэкI концерт шыкIошт. Мариинскэ театрэм иоркестрэ ягъусэу Урысые Федерацием и КIэлэцIыкIу хор ыкIи Москва икIэлэцIыкIу хорхэр зэхыхьэм хэлэжьэщтых.

Сурэтым итхэр: искусствэхэмкIэ Мыекъуапэ икIэлэцIыкIу еджапIэ икIыгъэхэу мэфэкI концертым хэлэжьэщтых.

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ и Министерствэ иотдел ипашэу Шэуджэн Бэлэ тызэрэщигъэгъошагъэу, Хэгъэгу зэошхом ТекIоныгъэр кызыщыдахыгъэр ильэс 70-рэ зэрэхъурэм концертыр фэгъэхьыгъ. Урысыем инароуднэ артистэу Валерий Гергиевыр мэфэкI зэхыхьэм хэлэжьэрэ творческэ купхэм япэщт. Урысыем и Театрэшхорэ хэгъэгум ихороее обществэрэ Iофтхьабзэм кIэщакIо фэхъугъэх.

ИскусствэхэмкIэ Мыекъуапэ икIэлэцIыкIу еджапIэу N 1-м икIэлэеджэкIуи 10 Адыгэ Республикэм ыцIэкIэ Урысыем и КIэлэцIыкIу хор рагъэблэгъагъ. ЖьоныгъуакIэм и 9-м мэфэкI концертэу Москва шыкIоштым хорым хэтхэу тиныбжьыкIэхэм оредхэр къалоштых.

САХЫДЭКЪО Нурбий.

ЩЭШIЭ Казбек Хысэ ыкъор

Урысые Федерациемрэ Адыгэ Республикэмрэ наукэмкIэ язаслуженнэ IофышIэшхоу, естественнэ шIэныгъэхэмкIэ Урысые академием, шIэныгъэхэмкIэ Дунэе Адыгэ академием яакадемикэу, наукэм ылъэныкъокIэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шIухъафтын кызыфагъэшъошагъэу, Урысыем итхакIохэм я Союз хэтэу ЩэшIэ Казбек Хысэ ыкъом ыныбжь ильэс 77-м итэу идунай ыхъожыгъ.

Казбек Хысэ ыкъор Адыгэ автоном хэкумкIэ Теуцожь районым хэхьэрэ къуаджэу Къэзэныкъуае 1939-рэ ильэсым мэзаем и 18-м кышыхъугъ.

1964-рэ ильэсым Адыгэ къэралыгъо кIэлэегъэджэ институтым филологиемкIэ ифакультет кызыеух нэуж якъоджэ гупсэ дэтыгъэ ублэпIэ еджапIэм ипашэ егъэджэн IофымкIэ игуаджэу лэжъагъэ.

ЩэшIэ Казбек критическэ, литературоведческэ IофшIагъэхэр 1961-рэ ильэсым щегъэжьагъэу кыыхеутых. К. ЩэшIэм икритическэ, инаучнэ статья зауIэ журналхэу «Наш современник», «Новый мир», «Дружба народов», «Дон», «Литературная Россия» зыфилохэрэм кыарыхьагъэх.

1969-рэ ильэсым филологие шIэныгъэхэмкIэ кандидат зэхъум, К.Хь. ЩэшIэм Адыгэ кIэлэегъэджэ институтым щыригъаджэхэу ыублагъ. Урыс, IэкIыб къэрал литературэмкIэ кафедрэм икIэлэегъэджэ шхъалэу ригъажьы ипрофессор хъугъэ. 1979-рэ ильэсым филологиемкIэ доктор диссертациер гъэхьагъэ хэлъэу пхыригъэкIыгъ, 1982-рэ ильэсым щегъэжьагъэу 2012-рэ ильэсым нэс Адыгэ къэралыгъо университетым литературэмрэ журналистикэмрэкIэ икафедрэ ипэшагъ.

Адыгэ литературэм имызакъоу, IэкIыб къэралхэм ялэпкь литературэхэри альэ зэрэтеуцагъэхэм, хэхъоныгъэ зэрашыгъэм афэгъэхьыгъэ джырэ IофшIагъэхэм имонографиемкIэ, зэрэрагъэджэрэ итхылхэмкIэ илахьышхо ахышыхьагъ.

Научнэ, егъэджэн IофшIэным нэмыкIэу, Казбек Хысэ ыкъом адыгабзэки, урысыбзэки усэхэр, прозаическэ произведениехэр ытхыщтыгъэх.

ИсэнэхьаткIэ гъэхъэгъэшхоу, ушэтын IофхэмкIэ опытышхоу илэхэм мызэу, мытIоу къэралыгъом осэшхо къафиштыгъ.

2013-рэ ильэсым Казбек Хысэ ыкъом Адыгэ Республикэм итын анахь лъапIэу медалэу «Адыгеим и Щытхъуэхэ» зыфиIорэр кыфагъэшъошагъ.

ЩэшIэ Казбек ыгу ихыгъэу, цыфышIоу щытыгъ, ригъэджагъэхэу, Iоф кьыдэзышIэхэу зыкыфэзыгъазэхэрэм сыдигъуи IэпыIэгъу афэхъуштыгъ.

ЫшхъэкIэ зэрэцIыфышIугъэм имызакъоу, Iофэу зыфэгъэзагъэмкIи хъупхъэу зэрэщытыгъэм апае ащ лъытэныгъэшхо фашыштыгъ.

ШIэныгъэлэжъ, кIэлэегъэджэ цIэрыIоу, цыф шIагъоу ЩэшIэ Казбек Хысэ ыкъор зышIэщтыгъэ пстэуми шIукIэ егъаши агу иллышт.

А. К. ТхьакIушын, В.И. Нарожный, М. Къ. КъумпIыл, А. Хь. ЛыIужъу, И. Ш. МэщбашI, Р. Б. Устэ, Н. М. ГъукIэлI, Б. М. Бырсыр, С. К. Къуижъ, Р. Д. Хъунагу

КIэрэщэ Тембот ыцIэкIэ щыт Адыгэ республикэ институтэу гуманитар ушэтынхэм апылтым иIофышIэхэр гухэкIышхо ащыхъоу фэтхъаусыхэх литературэмкIэ отделеим ипашэу ЩэшIэ Шамсэт ишхъэгъусэу, институтым инаучнэ IофышIэ шхъалэу ЩэшIэ Казбек идунай зэрихъожыгъэм фэшI.

IофшIэгъухэм дахэкIэ ар агу кьинэжышты.

Республикэ гъэзетэу «Адыгэ макъэм» щылажэхэрэм гухэкIышхо ащыхъугъ шIэныгъэлэжьышхоу, тхакIоу, гъэзетым ныбджэгъушIоу илэгъэ ЩэшIэ Казбек зэрэщымылэжьыр ыкIи зидунай зыхъожыгъэм иунагъорэ илахьылхэмрэ афэтхъаусыхэх.

Адыгэ Республикэм еплъыклэу къыфьрылэщтымклэ ыкIи джырэ обществэр зэкъогъэуцогъэнымклэ къэбарлгыгъэлэс амалхэм мэхъанэу ялэр

Мы аужырэ илъэсхэм нахьышлум ылъэныкъоклэ республикэм иэкономикэ, икультура ыкIи исоциальнэ щылакIэ зэхъоклыныгъэхэр фэхъух. Цыфхэм ящылэклэ-псэуки зызэблехъу. Куп зауламэ мылкъум ылъэныкъоклэ ялофхэр нахь дэгъу зэрэхъухэрэм даклоу тиобществэ шлогъэ шхъалэклэ ылъытэщтыгъэхэм зэхъоклыныгъэ афэхъу. Цыфхэм щылакIэм, уахътэм, политикэм, культурэм, гъэсэнгыгъэм, диным, Iофшлэгъухэм, Iахьылхэм, гъунэгъухэм, аужыпкъэм клэлэцыхлэхэм фыщытыклэу афьрылэр нахь къелыхы. Непэ социальнэ, идеология, культурэ, дин лъэныкъохэмклэ обществэр зэтэчыгъэ хъугъэ. Ащ къыхэкIэу гомылуныгъэхэри нахьыбэ хъугъэх, анахъу етIани ныбжьыкIэхэм къахафэхэрэр. Цыфхэм загъорэ къин къащэхъу лажъэ зилэмрэ зимылэмрэ зэхафыныр, цыхъэ зыфэпшышымэ нахьышлур амыгъэуэфышъоу мэхъу. Зыгу кIодыхэрэм зыми цыхъэ фамышлыжъу, IофтхъэбзакIэу къырахъыжъэхэрэри ашIолум-пэм мэхъу. Ахэм социальнэ гмэ-кыгъоми нахь ахагъахъо. Джаш фэдэ лъэхъаным къэбарлгыгъэлэс амалхэм ялофшлэхэм еплъыкIэу ялэм, зыдырагъэштэщ-зыдырамыгъэштэщтым бэ ялытыгъэр. Журналистым цыфжугъэхэм гу зылъабытэрэр къызэригъэлабгъорэм, къызэригъэлабгъон фаем даклоу, обществэри зэрэпсау зэкъуигъэ-

уцон, психологическэ зыпкъытыныгъэ хилъхъан ылъэкышт. НэмыкIэу къэпIон хъумэ, журналистыр цыфхэм дунееплъыкIэу ялэщтым игъэпсаклоу мэхъу.

Илъэсэу икIыгъэм Iофэу ашIагъэмрэ 2015-рэ илъэсым пшъэрылэу ялэхэмрэ афэгъэхыгъэ пресс-конференциеу щылагъэм Тхьаклушынэ Аслъан мырзуштэу къыщилогъагъ: «Нахьышлум фэлэжъэрэ кIэ пстэуми тафызэлухыгъ». Республикэм иэкономикэ тапэки хэхьоныгъэ ылъынымклэ, инвестициехэр нахьыбэу къызфэгъэфедэгъэнхэмклэ, цыф жугъэхэм къэбарыр нахь игъэклоу-тыгъэу алыгъэлэсыгъэнымклэ журналистхэм мэхъанэшхо зэрылэм фэгъэхыгъэ пресс-конференциеу щылагъэм федеральнэ, республикэ ыкIи муниципальнэ гъэзетхэм ялIыкIохэр къырагъэблэгъагъэх. Ахэм ахътыгъэх ТАСС-м, «Урысые гъэзетым», «Урысыер непэ», «Къыблэм икIэбархэр», «Кавказ политикэр», «Къыблэм икоммерсант», «Комсомольская правда — Кубань», «Вольная Кубань» зыфилорэм ыкIи нэмыкIхэм ялIыкIохэр. Хабзэмрэ къэбарлгыгъэлэс амалхэмрэ фэдэ зыхахышт шхъэхыгъэ зэхъушы-лэжъ щылагъ. Лышъхъэр зыгъэгумэкIырэр къыбгъурылонуу щыт: илъэсыр къынышт, пшъэрылхэр иных. Анахъ пшъэрыл шхъалэр — сьд хъугъэки республикэм исхэм ящылэклэ-псэ-

уклэ къыкIемыгъэчыгъэныр ары.

Тэ, нахьыжъхэм, къыхауты-хэрэм ыкIи дунаим, хэгъэгум къарыхъухъэрэ хъугъэ-шлагъэхэм талъэплъэ, анахъу етIани ахэр республикэм фэгъэхыгъэхэ зыхъукIэ. Къэбарлгыгъэлэс амалхэм яреспубликэ, чыпIэ къулыкъухэм, общественнэ организациехэм ыкIи союзхэм къыхаутыхэрэм тишъыпкъэу защытэгъэгъуазэ. Iофыгъо зэфэшъхъафэбэ къызэралэтырэм тегъэгъушIо, республикэ гъэзетхэу «Советскэ Адыгеимрэ» «Адыгэ макъэмрэ» журналистхэм ялэлэсэныгъи тинэрылэжъу. Ау ащ даклоу, анахъу етIани общественнэ организациехэм ыкIи союзхэм, обществэм еплъыкIэ тэрэз илэ хъуным пэшIуеклорэ материалхэр къыхаутых. КIочлэ гъэн-фэгъэхъэм яфэдэ хэлъэу зилофшлэн зыгъэпсыхэрэр щылэх. Зы лъэныкъомклэ, хэти фитыныгъэ иI гъэзетеджэм ыналэ зытыридзэн, ащ шлогъэшлэгъон хъун зылъэкIышт тхыгъэ къыхауты-нэу. Адрэ лъэныкъомклэ, хэти икIоу зэхышIыкIын фае социальнэ пшъэдэкижъэ зэрихы-рэр: обществэр зэкъозыгъэу-цон, республикэм ис цыфхэм ящылэклэ нахьышлур зышлын зылъэкIышт Iофшлэныр зэшIуихы-ныр апшъэрэ пшъэрылэу зэ-рилэр.

Нахьыжъхэм я Совет зэри-лытэрэмклэ, социокультурнэ лъэныкъокIэ заджэхэрэм зэхъо-кIыныгъэхэр зэрэфэхъухэрэм фэдэу цыфхэм апшъэрэ мэхъанэ зэрэтыр, анахъ шлогъэ

ин зыхэлъкIэ алытэхэрэми зэхъоклыныгъэхэр афэхъух. Ау лэлэжъу пчъагъэхэм анахъ баиныгъэ инэу алытэщтыгъэхэр, анахъ шIуагъэ зыпыл зекIуакIэу ыкIи дунээтетыкIэу мэхъанэшхо зэрэтыщтыгъэхэр къэнэжыныхэ фае. Республикэм ис цыфхэм янахьыбэ дэдэхэмклэ мыхэр ары гъозэ шхъалэу щытхэр: **узделэжыныр, уихэгъэгу уфэшъыпкъыныр, къэуухъумэныр, социальнэ зэфагъэмрэ щынэгъончъагъэмрэ щылэныгъэм апшъэрэ мэхъанэ зэрэщырылэм укыпкъырыкIызе упсэуныр.**

Цыфыгъэ шапхъэхэмрэ обществэннэ щынэгъончъагъэмрэ зымыгъэцакIэхэрэм пшъэдэ-кIыжъэ языгъэхышт советхэр зэхэщэгъэнхэу хэбзэгъэуцугъэм непэ амал къеты. Къэбарлгыгъэлэс амалхэм ялофшлэклэ тилоф хэтымылхъу, печатым ишъхъафитыныгъэ зэрар тыфэ-мыхъоу Конституцием къыди-лытэрэ фитыныгъэу тилэр Iу-бытылэ тшызэ къэтэлэ тэ ащ фэдэ советхэр тиреспубликэ щызэхэтэщэнхэр ищыкIагъэу зэрэщымытыр. Адыгэ Республикэм лъэпкъ Iофхэмклэ, Iэкиб къэралхэм ащыпсэурэ тилэп-кэгъухэм адырлэ зэлхыныгъэхэмклэ ыкIи къэбар жугъэм иамалхэмклэ и Комитет а лъэ-ныкъомклэ Iофэу ыгъэцакIэрэм дыригъаштэзэ, Адыгэ Республикэм инахьыжъхэм я Совет къэбарлгыгъэлэс амал пстэу-ми игъо афелъэгъу цыфхэм — лъэпкъэу къызэхъыгъэхэм, динэу алэжырым ялытыгъэу

— шхъакIо языхын зылъэкIышт материалхэр къыхэзыутыхэрэм аналэ атырагъэтынэу ыкIи пшъэ-дэкижъэу ахьырэр зэхарагъэ-шIыкIынэу, тиреспубликэ ма-мырныгъэу илпыр укыуагъэ мы-хъуным аналэ тырагъэтынэу.

Сьд фэдэ общественнэ формации тыхэтми, сьд фэдэ дин тэлэжымы, зэкIэми тшIоигъор цыфхэм ящылэклэ нахьышлур хъуныр ары. Ащ пае тIуагъэ зэхэлъэу тызэдэлэжъэн, хабзэми тызэрэгъурылоштым тетэу тиелпыкIэхэр лъыдгъэлэсынхэ фае. Обществэм зэдемыгъэштэ-ныгъэ къыхэзылхъанэу, хабзэм ыкIи къэралыгъо къулыкъу зэфэшъхъафхэм ялэшхъэтэхэм ямыхъахъэр язылIолнэу фе-жъэхэрэм адедгъэштэщтэп. Игъо хъугъэ джырэ къэбар-телеком-муникационнэ инфраструктурэм хэхъоныгъэ ин егъэшIыгъэнэу, адыгэ хабзэмрэ адыгагъэмрэ къыдалытэрэ цыфыгъэ шап-хъэхэм арыгъэгъозэгъэнхэу. Джырэ къэбарлгыгъэлэс амал-хэм ялэклэ мафэ къэс нахь хэхъо. Iэлэлэсэнгыгъэ ин зилэ Iофшлэхэри ахэм атегъэпсы-хъагъэу щытынхэ фае. Пэщэ-ныгъэ зехъэгъэнымклэ, журна-лист, продюсер, техникэ, техно-логияе къулайныгъэ зилэщт, джаш фэдэу чыпIэхэм ащып-сэухэрэм алэжырымэ диныр, лъэпкъ шэн-хабзэхэр къыдэ-зылпытэн, ахэр икIоу къызыло-тыкIын зылъэкIышт цыфхэр гъэхъазырыгъэнхэ фае.

Адыгэ РеспубликэмкIэ нахьыжъхэм я Совет и Тхьаматэу ГЪУКIЭЛI Нурбий.

Тарихъыр ашIэным фэшI

Хэгъэгъу зэошхом Теклоныгъэр къызщыдахыгъэр илъэс 70-рэ зэрэхъурэм фэгъэхыгъэ Iофтхъэбзэ зэфэшъхъафхэр рес-публикэм щызэхашэх. Ахэм зэу ащыщ къэралыгъо казеннэ учреждениеу «Чылопс паркэу «ТхьачIышху» зыфилорэр кIэ-щакло зыфэхъугъэр.

1997-рэ илъэсым Адыгэ Рес-публикэм и Президент иуна-шъокIэ станицэу Дахъо чылопс паркэу «ТхьачIышху» зыфилорэр цагъэлэсыгъагъ. Мы чыпIэр цыф кIуапIэу зэрэщытыр къы-далыты, зэо лъэхъаным мыщ къыщыхъугъэр арагъэшIэнэу

бэмышIэу саугъэт цагъэуцу-гъагъ. Ащ зэрэтэтхэгъэмклэ, ге-нерал-майорэу Никита Цепля-евыр зипэщэ мотострелково бригадэр мы чыпIэм нэмыц-хэм къыщаухъурэигъагъ, ау 1942-рэ илъэсым шышъхъэу мазэм тидзэкIолIхэм ар пхы-ратхъуи, Сахрай дэклихы Кав-казскэ тхыкIупшъхъэмклэ Крас-нэ полянэм екIугъэх.

Теклоныгъэм ия 70-рэ илъэс фэгъэхыгъэу жьоныгъуакIэм и 5-м саугъэтым дэжэ клэлэ-еджакIохэм къэгъагъэхэр кIэра-гъэтIысхъагъэх.

Чылопс паркэу «ТхьачIышху»

зыфилорэм ипашэу Шэуджэн Инвер тызэрэщыгъэгъозагъэмклэ, охътэ къинэу тинахьыжъхэм зэрэныкIыгъэм клэлэеджакIохэр щыгъэгъозэгъэнхэр, Теклоныгъэр къытфидзэзыхыгъэ ветеранхэм лъытэныгъэ афашыныр, тикъэ-ралыгъо итарихъ ащымыгъу-пшэныр ары пшъэрылэу зы-фагъэуцужыгъэр.

— Мы илъэсым ятIонэрэу мыщ фэдэ Iофтхъабзэ зэхэ-тэщэ, — къытфилотагъ Шэу-джэн Инвер. — Блэкигъэ илъэ-сым мы чыпIэм укызыщэллэрэ гъогур зэрэдэим къыхэкIыкIэ, Сахрайскэ псыкефэхыпIэхэм тащылагъ. Шэуджэн районым, МыекIуапэ адэт гурыт еджа-пIэхэм яклэлэеджакIохэр къед-гъэблэгъагъэх. Мыгъэ саугъэ-тыр зыщыдгъэуцугъэ чыпIэм ныбжьыкIэхэр къэтцагъэх, та-рихъыр къафэтIотагъ. Тапэки ар лъыдгъэкIотэщт.

Мэхъанэ ин зилэ Iофтхъабзэр зэхашэным пае Iэпылэгъу къа-фэхъугъэхэм зэкIэми зэрафэ-разэр Инвер къыхигъэщыгъ. Ахэр муниципальнэ гъэпсыкIэ зилэ «МыекIопэ районым» иадминистрации ипашэу Алек-сей Петрусенкэр, къоджэ псэ-упIэу Дахъо ипашэу Григорий Бородиныр, псэушъхъэ лъэпк-хэм ыкIи биологическэ псы къэкIуапIэхэр къэухъумэгъэн-

хэмклэ, ахэр гъэфедэгъэнхэмклэ Гъэлорышлэлэм ипашэу Тыу Азэмат, нэмыкIэхэри.

Станицэу Дахъо дэт еджапIэм ия 5 — 9-рэ классхэм яклэ-лэеджакIохэр ары Iофтхъабзэм хэлэжыагъэхэр. Къафагъэшъ-шэгъэ Iофыгъор агу етыгъэу ахэм агъэцэклагъ. МэфэкIышхоу къэблагъэрэм зэрэхэлажъэхэрэм, тарихым ялахьышлур зэрэхалхъэрэм рыгушхохэзэ къэгъагъэхэр агъэтIысхъагъэх.

— Тинеушрэ мафэ рэхъа-тыным, мамырныгъэ тилэным фэбэнэгъэ нахьыжъхэр тшы-мыгъупшэхэу, ахэм лыхъужь-ныгъэу зэрэхъагъэм тыры-гушхон фае, — къылауагъ я 7-рэ классым щеджэрэ Татьяна Ткаченкэм. — Ахэм лъытэныгъэ зэрафэтшIырэм

ишыхъат непэрэ Iофтхъабзэр.

Къэгъагъэхэр загъэтIысхъэ-хэм уюж клэлэеджакIохэр усэ-хэм къяджагъэх. Заом илъэ-хъан тинахьыжъхэм къинэу альэгъугъэр, Теклоныгъэр нахь благъэ зэрашIыштым псэемыб-лэжъэу зэрэфэбанэщтыгъэхэр яусэхэм къащыралотыкIыгъ, за-ом хэклодагъэхэм зы такыкIрэ афэшъыгъуагъэх. Нэужым Те-клоныгъэм и Мафэ къызэрэбла-гъэрэм ипэгъокIэу клэлэеджа-кIохэм шархэр атIупшыгъэх.

Iофтхъабзэм чанэу хэлэжъэ-гъэ клэлэеджакIохэм Шэуджэн Инвер щытхъу тхылхэр ари-тыгъэх. Нэужым дэекIолI ка-шэр ныбжьыкIэхэм аулпэкIугъ, агуи рихьыгъ.

ПИАТИКЪО Анет, ГЪОНЭЖЫКЪО Сэтэнай.

Ащ хэлэжыагэх АР-м псауныгээр кээухумэгэнымклэ иминистрэ игуадззу Чэужь Нателлэ, Адыгэ республикэ сымэджэщым иврач шхьаагэу Кьэлэкьутэкьо Казбек, неврологиемклэ отделением ипашэу, АР-м псауныгээр кээухумэгэнымклэ и Министерствэ

ІэпыІэгъур агъэлъэшыцт

Шхъхъуцым епхыгъэ узхэр злэхэм лэпылэгъоу арагъэгъотырэр нахь дэгъу шыгъэным фэгъэхыгъэ шлэныгъэ-практическэ конференцие Адыгэ республикэ клиническэ сымэдджэщым мы мафэхэм шылагъ.

иштат хэмыт неврологэу Вэкъ-
шлэ Аслъан, нэмыкхэри. Лоф-
тхъабзэм кырагъэблэгъагъэх
район сымэджэщхэм япашэхэр,
ахэм ягуадзэхэр, лэпылэгъу
псынклэм лоф шызышлэрэ врач-
хэр, неврологхэр, кардиологхэр
ыкIи учаскхэ тералевтхэр.

2014-рэ ильэсым лъынтфэ хирургиемкӀэ республикэ гупчэм лофшӀэнэу ышӀагӀэм изэфэхьы-сыжӀхэм конференцием къэ-кӀауагӀэхэр нэлъасэ фашӀыгӀэх.

Псауныгээр кээухумэгэ-
нымклэ Дунээ организацием

кызыэритырэмкIэ, такыкьрэ
ныкьорэ пэпчь дунаим шып-
сэурэ цIыф горэм шъхэкуцI
уз илэ мэху. Илъэс кэс Уры-
сыном нэбгырэ мин 500-м ехъу-
мэ мыщ фэдэ уз ялэу щэгъэ-
унэфы. Сымаджэхэм япроцент
80-р сэкьатэу кьанэх, шъхэкуцI
узыр кызысэузыгъэмэ ашыщэу
процент 20-р мэхужы, про-
центи 8-р ары нылэп Iофэу
ашIэщтыгъэм пызыдзэжьын
зылэакIырэр. Ащ кыхыкIэлэу
2015-р гу-лынтфэ уэхэм ала-
шIуеклогъэным и Илъэсэу УФ-м

Сурэтхэр 1эшьынэ Аслъан
тырихыгъэх.

и Президент ыгъэнэфагъ.

Льинтфэхэм кяхэкһырэ уз-хэр кыизуэзырэ сымаджэхэм лэпылэгү зышафэхүхэрэ Гупчэ Адыгэ республикэ клиническэ сымэджэхым хэт. Ащ сымаджэхэр зышаггэгьолбын алъэкһышт чыпгэ 30 ил.

ШъхъэкуцI ызыр цIыфхэм ямы-

лэным пае пэшлорыгээш лф-
тхьабзэу зэшлухын фаехэр
конференцием зышытегушылэгэ-
хэ лфыгьохэм ащыц. Геммора-
гическэ шхьэкуц! уз зилэхэм
ялахэр кыызэрэхагээщытэм,
ащ зэрэлээзтхэ шыклым,
лофтхьабзэм шытегушылагэх.

ГЪОНЭЖЬЫКЪО Сэтэнай.

**«Лъэкъым шлэжыр имылэмэ
нэшъу, гугъэ имылэмэ псэнчъ»**

Зеошхом мамыр ильэсипшхэр кыкклэлыкложыгыгэх,
иджэрпэджэжи нахь маклэ мэху ээпыт, ау шлэж
гумэлыр зэтынэклырэп. Мары ветеранхэм
ясабийхэми ашхьацхэр фыжыы хьухи,
пхьорэльфхэри кьаклэхуухьяжыгыгэх, ау тичлыгу зи
цыгырушэрэп, а зэпэуцуж лэьшхэм кытырацэгэ
улагэхэр джи кызинэсыгыэми кыхьэузыкых.

Джырэ дунай, мамырыгъэм
ыпшэ хэбзэ тетыгъор зышагъэ
уцурэм, цыфым ищылэныгъэ
ыуасэ зышагъэпыутырэм, къэ-
ралыгъом шулэзгъоу фыуилэн
фаер, патриотизмэм ыкӀуачӀэ
пстэуми анахъ шхъхӀа. Ткъош
хэгъэгоу Украинэм шыхъурэр
пстэуми тинэрпӀыгъэу. Кыт-
кӀэхъухъэрэ кӀэлэцӀкӀлӀхэм за-

ом имашло къанэмысыным
къарыоу, амалэу тилэр етхы-
лэн фæе.

Хэгъэгү зеошхор зауыхыгэр
ильэс 70-рэ зышыхыурэ ильэ-
сым тыди шлэныгэкъэкълонлэ
зэхыхээхэр, зэлуклэ гьэшлэгъон-
хэр ащэкълх. Еджэркъое гу-
ртыгъ еджалэми ахэм ауж зы-
кыргыганэрэл. Зэкълэлыклхэу

ащ лофтхьэбзэ зэфэшхьафхэр
щызэхашагъэх. Фильмэ хэхыгъи
епллыгъэх, ветеранхэри сабий-
хэм яхьакIагъэх, зэнэкъокъуки
тарихь нэклубгъохэм афэгъ-
хьыгъэ шлэныгъэ ялэр аушэ-
тыгъ. Анахь гъэшлэгъоныр —
нахьыкIэ дэдэхэми агу етыгъэу
шлэжь лофтхьабзэхэм ахэлэ-
жьэх. Пэублэ классхэм ачIэс-
хэм заор, ащ ижьалымыгъэ,
мамырныгъэм имэхэнэ нахь
агурыгъэгуаеу зылонхэри къа-
кIыштых. Ау ящэнэрэ клас-
сым щеджэрэ цыкIухэм зэха-
гъэуцогъэ къэгъэлъэгъоним иш-
хьатыгъэхэм яепллыкIэ теубы-
тагъ: рэхьатныгъэмрэ шхьафит-
ныгъэмрэ алэшын зэрэщы-
мылэр сабийхэм агу нэсыгъ.

Заом ижальнымыгъэ гурышэ зэрафэхуыштым пае кӀэлэегъаджэу Пыщыж Марят лъэныкъо гъэнэфэгъэ хыхыгъ. «Зэо иным иллыхужэ цыкълухэр» — джауштэу ар зэхэхэм еджагъ ыкӀи нэмыц техаклом сабынгвор зышлуфигъугъэ кӀэлэцыкълухэм ар афигъэхыгъ. КӀэлэеджаклохэр усэхэм кыаджагъэх, зэо орадхэр кыалуагъэх, гур зыфызырэ къэбархэр кыалотагъэх. Теклоныгъошхор къэблэгъэным пае ялэгъу кӀэлэцыкълухэр станок-

хэм алууцогъагъэх, ухьумаплэхэр агъэпсыштыгъэх, къэорэ пкыгъэхэр шынгъончъэ ашыжьыштыгъэх, картоф штыгъэр яшын-гыгъ, пхьым хэгъэжукыгъэ шайм ешоштыгъэх. Ятэхэр, ашыхэр машом пэлудзагъэхэу зыщызэхохэрэ уахътэм ахэм агъэцаклэштыгъэ лофхэр зэклэ цыкълухэм апшэ дальхажыгъагъ. Пионер-лхыужьухэу Зина Портновам, Лёня Голиковым, Марат Казей ыкӀи нэмыкӀхэм лыблэнагъэу зэрэхьагъэм зэхьэхэм кышытегушылагъэх. Джащ фэдэу заом исабыйхэм ягукъэкӀжыхэмӀ клӀлӀеджаклохэр къяджагъэх. «...Сянэ икӀако шыцӀу къэнагъэр зы чыӀу закӀу, хьакум хьалыгъу фэбитӀу ит...», «...Сятэ нэмыц овчаркэхэм зэлатшыныгъэ, ежыыр «сикӀалэ лушущ» ылотӀ, куоштыгъэ...», «...Сянэ мӀклэ-мӀклэу ыпсэ хӀкыӀштыгъ. Бэрэ уцым хэльгыгъ, етӀланэ ынэхэр кызызыриххи кысылуагъ: «Зыгорэ кыпфэслотэн фае...». «Мама, кыфаеп...» — зэпысыутыгъ сӀ. КъызэрэсӀлошлыштыгъэмклэ, зыфаер кызысылуахӀклэ, ыпсэ хӀкыӀштыгъ...». Мы сатырхэм зыгу амыфзыгыгъэ цыф кытхэнагъеп, ини цыкӀлуи, пстэуми анӀпсхэр клӀальӀкыкыштыгъэх. Лыхужьныгъэ ин зезыхьэгъэ сабыйхэм яшлӀжэ агъӀлапӀэу, лэрышӀ егъӀшлӀэр машол агъэблагъ, тинепэрэ

мамыр шылакэ зыпсэ фэзыты-
гъэхэм зы такыкьэ афэшъы-
гъуагъэх. Зэхэхэм икӀэхуэ
«Нахьыжъхэр, шъуеплъ» зы-
филорэ орэдры кӀэлэеджаклохэм
квалуагъ. Пщыгъэ Марят сь-
дигъуи иурокхэр гъэшлэгъонэу
егъэпсых, ау ахэм мы зэха-
хэм хэушъафыкыкыгъэ сатыр
зэращиубытштым щэч хэлъэ.
Уахъыр зэрэкӀуагъэр зэхэты-
мышлэв. кӀэвхым тыкъэсыгъ.

Дунээ тарихымыкы Хэгэ-гу зоошхор нэггээулэлэлэгүү едзыгбоу шыт, ау цыфзу ашпырыкыггэхэмклэ, илыггэстафэ зынэггэхэмклэ ар хэмьлөклэжын тыркоу кьэнэжы. Тинепэрэ мамыр шылаклэзыпсэ фэзытыггэхэр арэп заом ишлэжэ зицкылаггэхэр, тэры, ныжыкыггэхэр ары, аш фэныкьохэр. Шылэныггэмрэ ллэныггэмрэ, мамырныггэмрэ заомрэ, шхьафитныггэмрэ гэр шылаклэмрэ язэхэфынклэ ар лэубытплэ шхьал.

Жыоныгуаклэм и 9-м лпы-
хужь кэаралыгьом тырилахьу
тэри дзэклплхэм ясаугэт текло-
лэшт, яшлэжь дгьэлэплэшт.
Теклоныгэшхор кызыдахыгэр
мыгьэ ильэс 70-рэ мэху. Ащ
уасэу лъатыгэр тчымыгупшэу,
заом итхамыклагьо гым елыфэ
рэхьатныгэр тибысымышт.

ДЭГУЖЬЫЕ Светлан.
Еджэркьое гурыт еджапӀэу
N 3-м икӀэлзегъадж.

Ветеранхэр агъэш!уагъэх

Хэгээгу ззошхом Теклоныгээр кызышдагыгээр илээс 70-рэ зэрэхүүрэм ипэгьоклээ заом ивтеранхэм, шызабэу кээнагээхэм ыкли зэоклыбым юф шызышлагээхэм Тээхүүтэмкыёе районум ипрокуратурэ ыкли иадминистрация юфышлэхэр афэгүшлэгээх. Ахэм зэклэми Теклоны фагээшшоагээ

Гуцылэ дэхэд афалуагь, зохфэразэхэм кыклагьэтхыгь, кынэу альэгьугьэр зыфэдэр кыызэрагурылорэм игугуь кьашыгь. Заом хэлэжьагьэхэми, зэоклыбым эцши мафи ямылэу шылэжьагьэхэми шулэгьэюу Хэгьэгум фырызэм пае кьалэжьыкьгьэу шьхьашэ афашыгь.

(Тикорр.).

Язепхыныгъэ агъэпытэ

Урысые студенческэ форумэу «Мир Кавказу» зыфилорэм кыдыхэлъытагыэу Ростов-на-Дону дэт Къыблэ федеральнэ университетым иклэлэегъаджэхэмрэ истудентхэмрэ «Мы едины» зыфаусыгэ автопробегыр зэхашагъ. Хэгъэгу зоошхом теклоныгэ кызыщыдахыгэр илъэс 70-рэ зэрэхъурэм, Къыблэ федеральнэ университетыр кызызэлъахыгэр илъэси 100 зэрэхъущтым ар афэгъэхыгъ.

Мэлылфэгуым и 17-м ыгуу кы-
техыгъэхэр Краснодар, Ставро-
поль, Махачкала, Грознэм, Ма-
гас, (Ингушетиер), Владикавзас,
Налщык ащылагъэх. Даидж фэдэу
илъэс къэс Беслан маклох, тер-
роризмэм ыпкк кыкылккэ зиду-
нэу зыхъожыгъэхэр агу кыагъэ-
кыжых. Аужырэ чынылэу ахэр
бэмышлэу Мыекыуапэ къэсыгъэх.
Нэбгырэ 17 хуыштыгъэх, зэккэлмкы
мы илъэсым километрэ мини 3
кыкылгъ.

Мыекьопэ кьэралыгьо технологическэ университетым кьэк'уагъэхэр агъэш'уагъэх, адыгэ пыцнэ макъэк'лэ, цыгъу-пластэк'лэ хьак'лэхэм апэгъок'ыгъэх.

— Шьольыр зэфэшхьафхэм ащеджэрэ студентхэр нэлуасэ зэфэхьунхэр, гьэхьагьэу ялэхэмклэ

зэдэгшэнхэр, лофтхябзэу ашъэрэ
еджапlэхэм ащызэхашэхэрэр
зэдгэшлэнхэр ары тлпшъэрылыыр,
— кылуагь социальнэ ыкlи ны-
жыкlэ политикэмкlэ Гъэорышлэлэм
ипащэ Яков Аслановым. — Джаш
фэдэу lоныгьом и 3-м кышгьгэ-
жыагъэу и 6-м нэс Урысые сту-
денческэ форумзэ Ростов-на-Дону
щыкloщтым ныжыкlэ чанхэр кьед-
гьэблэгъэнхэу тыфай. Ач нэгьгьрэ
мини 2 фэлдз хэлэжьэн альэкlышт.

Кыбыл федеральнэ университетым икэлэегаджэхэмрэ студентхэмрэ loftхыабзэм клэщакло фэхыугэх. Ахэм lэпылэгыу афэхыугэх УФ-м гэзэныггэмрэ шэныггэмрэкIэ и Министерствэ, дунэе кызбарлығыгэлэс агентствэу «Урысыер непэ» зыфилорэр, Ростов хэкум и Правительствэ.

Нэужым Ростов-на-Дону кыкыгыэхэм «Мы — едины» зытетхэгэ быракыр университетым кыратыг.

Улчлэ зэфэшхьафхэр зэрэйтхэ анкетэхэр зэхэхэм къеколлэгэзэ ныбжыкцэхэм афагошыгэх. Кыблэ, Темурыкли Кыырым федеральнэ шьолырхэм ащеджерэ ныбжыкцэхэм шлэныгэзэ зэфэшхьафхэм афэгьэхыгэзэ ялофшлагэхэр кыыздэхэащт тхылхыр мы лфотхьабзэм икцэуышт.

ПІАТІЫКЪО Анет.

Сурэтыр Іэшъынэ Аслъан тыри-
ХЫГЪ.

Былымэхъо пэрытых

«Куцэр теуцогъу теуцогъу» — мы адыгэ гушылъжым ылъапсэ зынэсырэр непэрэ мафэм кыушыхъатыгъ.

Зигугъу къэсшырэр ижы-рэ адыгэ шылаклар къызэшлэкыгъэгъэ былымхуным изытет зызэрэзэблихурэр ары. Тарихым инэклубгъохэр зэпырыбгъазэхэмэ, адыгэхэм лэхъогъу мин пчъагъэхэр зэрялэщтыгъэр къибджыкын плъэкышт.

Совет лъэхъанэу лощлэныр цыфым шлу ылъэгъуным зыщыфагъасэщтыгъэу, хъалыгъур зылэшхытлуклэ зылэжыкырэ е чэмыщ къызэрыклор зыщылыхъужыгъэм былымхуным икыуклэ ыналэ тырамыгъэтыщтыгъэу плон плъэкышттэп. Ау жыхьарзэм фэдэу я 90-рэ

илъэсхэм лощым изытет зэхапшлэу зэоклыгъ.

Уахътэр клуагъэ, мэклэ-маклэу хызмэтым мэхъанэу илэм зыкылэтыжыныу ежъэжыгъ. Щэмрэ лымрэ ауасэ непэ зэхапшлэу кыдэклягъ, хэтэрыклэхэри бэдзэрым шызэрапхъох, ахэм апылхэм кьэра-лыгъоми лэпылэгъу гъэнэфагъэ ареты. Ау былымхуныр, хатэр зыщыщыр зымышлэрэ цыфхэм непэ ащ зыфагъэзэжыныр кыны къафэхъугъ. «Тесагъэп, зэрашырэр тшлэрэп» — ары ушхъагъур.

— Улажъэмэ, лыж пшхын, псауныгъэ терэли, кыныри

теклын, непэ тшлэрэм неущи тыклэгущулужын, — мы гушы-лэхэр зиэхэр къуаджэу Фэдз щыщ чыгулэжъэу, былыма-хъоу Мамыжъ Арамбий.

Илъэс 31-рэ ыныбжыгъ Фэдз дэт гурыт еджаплэм физкультурэмклэ иккелэегъэ-джэ лощлэн зегъэтылжыжым.

— «лоф къэбзэ шлагъо члэ-одзы, сьд былыма зызэбгъэ-гъалэрэр?» — бэмэ мы гу-щылэхэр кысалощтыгъэ. Ау сэ сшхъэклэ сыдигъуи былым-хуным сыфэщэгъагъ, — кьелуатэ Арамбий. — Колхоз фермэр зыми имыщылэгъэ-жъэу, зэхэтэкжыжъэу щыты зэхъум, сыгу кысфидагъэп. Чыфэ къасшти, ар зэтэзгъэ-уцожьыгъ, мэлышхъэ зауэрэ чэмипшырэкклэ езгъэжъэагъ.

Непэрэ мафэм ехъуллэу чэ-ми шкли зэхэтэу шхъэ 60-м ащ билифгъ. Мафэ къэс Арам-бий щэ литришъэ пчъагъэ хызмэтшлэплэм реты, ау ыпэ-клэ уплэмэ, щэм хэшлыкы-гъэ шхыныгъо зэфэшхъаф-хэр ышын гухэлъ зэрилэри

ыушъэфырэп. Къэлогъэн фэе, 2013-рэ илъэсым миллионипл хурэ кьэралыгъо грантэу кы-фагъэшшоагъэм ишлогъэшхо кызэрэклэгъэр. Мылькоу кы-ратыгъэм чэм 21-рэ рищэ-фыгъ, къэнэжыгъэ ахъщэм-клэ къакъырхэр зэтырегъэп-сыхъэх, ищыклэгъэ лэмэ-псы-мэхэр кызлэклягъэхъэх. Чэ-мышхъэ зауэрэ джыри кыи-щэфы зэрэшлоигъори теубыта-гъэ илэу кьелэ.

— Уклэлэегъэджэныр дэгъу, ау былымхуным сызэрэфэ-жъагъэмклэ зы такыкыкы сы-клэгъожырэп, — кыхегъэщы Арамбий. — Сисабыйхэм уц-клэ къэгъэкыгъэ шхын алуз-гъафэрэп. Джащ фэдэу ти-къуаджэ дэси, тыхэкъу шы-псэуи, цыф пстэуми шхыныгъо къабзэу шапхъэхэм адиштэ-рэр алэкляхъаным ськлэнэцы. Зэрэсплэклэу сэри ащ сша-хышлу хэсэлъхъэ.

Былымхунымклэ кыдэ-лэпылэрэ нэбгырипллыми Арам-бий лэжъэпклэ дэгъу ареты, ар мазэм сомэ мин 15-м нэсы. Шыпкыэр площтмэ, джырэ уахътэм къоджэдэсымклэ ар ахъщэ дэеп.

Ыпэклэ кызэрэхэдгъэщы-гъэу, кьэралыгъор чыгулэжъ-хэмрэ былымахъохэмрэ лэ-пылэгъу кызэрафэхурэм ишлуагъэклэ, хызмэтшлэплэхэм япчъагъэ хэхъо. Арамбий бы-лым плыгыштмэ чэмым нахъ дэгъу, нахъ фэдэ щымылэу елпытэми, ащ дырагъаштэрэп иккоджэгъухэу, зэшыхэу Чыр-жын Анзоррэ Амэрбийрэ. Тэнэ 80 ахэм алыгъми, нахъ якласэр мэлхуныр ары. Чыр-жынмэ ямэлхэм япчъагъэ джырэклэ миным клэхъэ. Мэл 30-рэ быгуиупшырэкклэ езы-гъэжъэгъэ зэшитлэм непэ чыгу гектар 60 агъэлажъэ, трак-торищырэ автомобилэу «ГАЗ 53» зыфилорэм фэдитлурэ ял, псэуплэу Вольнэм иккодэкыгъо дэжъ щыт фермэм былымхэм афэшхъафэу щагубзыоу дэп-лягъорэм япчъагъи маклэп.

Чыржын зэшыхэр непэрэ гъэхъагъэхэм зэрэнэсыгъэхэр, кынэу альэгъугъэр, ялэжъаклэ зыфэдэр лупклэу кыралотыкы.

— Сшынахыклэрэ сэрырэ пчэдыжым сыхъатыр хым

фермэм тыккъэклэ, — кыит-фелуатэ Анзор. — Урыс гу-щылэжым кызэрилэу, кын умылэгъоу пчэжыный зэрэ-мышхыщыр кыдгурэлэ.

— Былымхуным тыфэзы-щагъэр тэнэрэ тятэрэ, — ыш игушылэ лъегъэклэуатэ Амэр-бий. — Колхозым ашхъэ къамылэтэу зэрэщылажъэщты-гъэхэм игъусэу, щагъми бы-лым шлукае щалыгыныр ахэм афызэшлокыщтыгъэ. Шхъахы-нагъэр тиунагъоклэ нэшэнэ дэй дэдэу тэлъытэ.

Былыммэ арагъэшхырэ мэ-кьюри, лупхъори ежъ кызэра-гъэклэрэм ишлуагъэклэ, кило-грамм 800-м нэсырэ быгъу-хэми, килограмми 100-м ехъу къэзыщэчырэ мэлхэми Кош-хъэблэ районыр ащыклэрэп. Фэшхъаф лъэкъуацлэ илэми, Дэмекъо Бислэан шы фэдэу Анзоррэ Амэрбийрэ еплыхъ. Хулыфгыщыр зэдэлэпылэжъэ былымхуным зырагъэушъом-бгъу. Яхызмэтшлэплэ зэш-хэр «Жыхъарзэкклэ» еджа-гъэх. Ялофшлэклэ а цлэр ахэм кызэрагъэшпыккэжырэм уемыхъырэхышъэжыми хушчт. Мэлхунымклэ тиреспубликэ апэрэ чыплэр Кошхъэблэ рай-оным зэрэщылыгъыр Чыржын зэшыхэм афэдэхэр ары зи-шлулагъэр.

Кыина плэмэ, былымхуныри чыгулэжыныри лэшлэххэп. Ау непэрэ дунэим ухаплэмэ, «лофшлэн шылэп» плэу плъэ-кьюитлэу зэтэдзагъэу ушысы-ным ыпэу плэшхытлуклэ зы-горэ пшлэмэ фэдэ горэ мафэ къэс зэрэуилэщтыр Арамбий ищысэ кьеушыхъаты. Илэжъа-кляхэм ягъусэу ащ чыгури ежъо, мэкьюри еупклэ, кыи-зэклэклорэп. лощу рыхыжъа-гъэм ар фэшпыккэ, ибылым-хэри, илэмэ-псымэхэри къа-бзэу зэрехъэх.

Зигугъу къэтшыгъэ лэжъа-кляхэм афэдэхэм лытэны-гъэ афэмышыны, ягъэхъагъэ-хэм уащымыгушлыкыны плъэ-кышттэп. Непэ тэрклэ ахэр арых лыхъужъ шыпкэхэри, щысэтэхыплэхэри.

СИХЪУ Султлан.

Сурэтыр Фэкълэ Хъамедэ тырихыгъ.

Лъэпкъ шлэжым исаугъэт

Адыгэ лъэпкъым кыыхэкыгъэ лыхъужъэу Тыгъужыкыо Къызбэч исаугъэт Афыпсыпэ зэрэшагъэуцурэм фэгъэхъыгъэу игъэкляотыгъэу тигъэзети кыхъэу хъугъэ, телевидениеми а къэбарыр кылотыгъ, мы лощым пэлухъашт ахъщэр зыдагъэхъышт четым иномери цыф-хэм альыдгъэлэсыгъагъ. лощыр зэрэрагъэжъа-гъэми, зынагъэсыгъэми гъэзетеджэхэр щыд-гъэгъозагъэх.

Арэу щытми, лъэпкъымклэ мэхъанэшхо зилэ лощхъабзэм джыри зэ кыфэдгъэзэжыгъ. Гушылэгъу тшыгъэ саугъэтым игъэпсын фэгъэзагъэу, Фон-дэу «Клэн» зыфилорэм ипа-щэу Чэмышъо Гъазый. Сау-гъэтым ишын зынэсыгъэмклэ ащ теупчыгъ.

— Саугъэтым ишын зэтэ-гъажъэм, Кавказ заор за-ухыгъэр илъэсы 150-рэ зэрэ-хъурэр къэмысызэ тыухын тыгу хэлъыгъ. Ау тыухышъу-гъэп. Етланэ ар ащ едгъэ-хуулэнэуи щытэп. Сыда плэмэ

Къызбэч зыщышлуагъэр заом иухыгъо тефэрэп, ащ пэчыжъ, я 19-рэ ллэшлэгъум ия 20 — 30-рэ илъэсхэр арых. Арышъ, заор зыуцужыгъэм ехъуллэу саугъэтыр дгъэпсыным тыпы-лъэп.

Непэ ядгъэшлыгъэу скульп-турэ 12 цыкълухэу тил. Ащ тэ мэхъанэ гъэнэфагъэ етэ-ты, Къызбэч хэтэр адыгэ лъэпкъи зэрилыклэм ишыхъа-тэу пчъагъэу 12-р тэлъытэ. Саугъэтым илъэгъэгъэщтыр мет-ри 3 хушчт, джэрзым хэшлы-кыгъэщт.

Тиккоджэгъоу Хъэклэко Гъа-зий саугъэтыр зытетышт чы-гур ритлыкы, ыгъэхъазырыгъ, зытедгъэуцощтыр кылэтыгъ. Джы ахъщэр зэримыкыурэм кыыхэклэу тилофшлэн кызе-теуцуагъ. Шыпкыэ, цыфыбэмэ яшлуагъэ кытагъэкыгъ. Лъэ-шэу тафэраз кьетхыжъэгъэ лощым кыдэзыгъэштагъэхэм, альэкыштымклэ кыхэлэжъа-гъэхэм.

Амал илэмэ мыгъэ, шыгъо мафэр къэмысызэ, саугъэтыр тыухынуу тыфэагъ, ау хъугъэп. Джыри зэ къэсложы сшлоигъу саугъэтыр шыгъо мафэм ехъу-ллэу зэрэтымышырэп, ар ащ зэрэтымыпхырэр.

«Кьэралыгъо лощклэ зэшлэ-хын фэе лощыгъор Фондым ыпшъэ рилхъажыгъ» зылон-хэри кыкыокыгъэх. Ащ ипэ-гъоклэу къасло сшлоигъу фон-дыр амалышхоу зэрэщытыр. «Кьэралыгъо структурэм лощ-шлэн тэ тшлэщт» слорэп, ау ар зынэмысыбэрэмэ Фон-дыр анэсын, ыгъэцэклэн ылъэ-

кышчт, ащ тетэу тызэдэлэжын тлъэкышчт.

Ыпшъэклэ кызэрэсшлуагъэу, Фондым сайт ил, ащ «Мэ-къэгъэу» фэтыусыгъ, сай-тым узэрыхъаштыр пчъагъэу 3116-р ары. Ащ зэклар ит: Уставри, попечительскэ со-ветым хэтхэри, программэу Фондым лощ зэришлэрэри. Саугъэтым игъэуцун закълон Фондым лощ зыдишлэщтыр. «Открытие Черкессии» ылоу тхылъ тхыгъахэу щыл. Ари кыдэдгъэклэн тыгу хэлъ. Ащ икыыхэутыны цыфхэр кыхэ-лэжъэнхэ альэкышчт.

Къызбэч Адыгей закълон арэп зилыхъужырэ, Дагыс-тан кыщегъэжъагъэу Кавказ шолъырым ар щызэлъашлэ-щтыгъ, ащ ишы лъапэ зыте-мыуцогъэ чыплэ къэгъоты-гъуай, арышъ, зэкклэми ар ялыхъужъ.

Урысхэр нахыбэу зыщы-псэурэ чыплэм адыгэ лыхъу-жым исаугъэт щыбгъэуцуныр зыгуклэ зымыштэхэрэри къэ-

хъугъэх. Гушылэм пае, шломы-тэрэзэу «урысмэ къязэуа-гъэм джы саугъэт фагъэуцу» ылуи сайтым къэзытхыны кыи-кыокыгъ. Тэ, зыпары тымылэзэ, ащ джэуап урыс горэм кыи-ритыжыгъ...

Апэрэ тизэдэгущылэгъу кыи-зэрэщыслогъагъэу, саугъэтыр Мыекъуапэ дэмытэу, Афы-псыпэ зэрэщытшырэр кызы-гурымылохэрэр кыыхэкыгъэх. Ау ащ имэхъанэ къагурыдгъэ-лон тлъэкыгъ. Лъэпкъым ишъ-хъафитыныгъэ фэбэнэгъэ лыи-хъужъэу Тыгъужыкыо Къыз-бэч исаугъэт Афыпсыпэ ыгу-зэгу итышчт. Кьэралыгъо шы-лакклэм лъэпкъыр тезыщэгъэ Хъахъурэтэ Шыхъанчэрые исаугъэт ар гуагъэуцощт. Хэ-гъэгъу зэошхом зыпсэ щызы-гъэтылжыгъэу къоджэдэсхэм ясаугъэт ахэм къаготышчт. «Къызбэч икыаклэщи» мы чыи-плэм щыпшыны плъэкышчт. Арышъ, мы чыплэр плуны-гъэм ылъэныкыоклэ амалышлу хушчт.

— Тхъауегъэпсэу.

СИХЪУ Гошнагъу.

Шынджые иклэлэ плугъэхэр Апсэ емыблэжьхэу яхэгъэгу къаухъумагъ

70

Трэхьо Мыхьамодэрэ Хьанмелэчрэ.

Шынджые иклэлэ плугъэхэр Хэгъэгу зеошхом хэлэжьагъэхэм якъэбар шьушызгъэгъуазэ сшоигъу. Апэу зыцлэ къеслоштыр бзылфыгъэ ныбжьыклэу Бэгугъэ (Трэхьо) Хьанмелэч Гьуклэшъао ыпхьур ары. Ар ныбжьыклэу ежъ ишлоигъоныгъэклэ заом клуагъэ. Унэгъо шлэгъуи ифэгъагъэп, клэлэгъаджэу лóf ышлэнэу ригъэжьэгъагъ.

Зео мэхъаджэр къызежъэм, Хьанмелэч Тэхьутэмыкьое военкоматым ялъэуи ежъ шлоигъоу клуагъэ. Ау нэмыцмэ шлэхэу частэу зыхэтэр гъэрэу аубытыгъ, концлагерым дадзагъ. Ащ къинэу шилъэгъугъэр тыныбжьыклэу Хьанмелэч къытфиуатэ хъумэ, тынэпсыхэр къытшуакоштыгъэх. Зео ужым къызэкложьым, къурмэн чылэм фишлыжьыгъагъ, лъэшэу агъэшуагъ, алытагъ. Нэужым клэлэгъаджэу лóf ышлагъ. Ишъхэгъусэ хъугъэр заом бэрэ хэ-

тыгъэу Трэхьо Мыхьамод Мэт ыкьор арыгъэ. Тарихьымклэ Шынджые еджаплэм шьуригъэджагъэх, етланэ директорэу бэрэ лóf ышлагъ.

Зэуаплэм щыфэхыгъ

Бэчыр Сэлмэн Бек-Оглы ильэс тлоклым ехъугъэгъэ къодыгъ. Заом амыщэзэ, ащ Ростовскэ университетыр къыухи, географиемклэ ригъаджэхэу ригъэжьэгъагъ, ау заор къежыи ащ клуагъэ.

Бэчыр политрукэу, комсомол организацием исекретарэуи щытыгъ. Ар полкым хэтмэ лъэшэу агу рыхыштыгъ, едэлущтыгъэх. Къулыкъу дэзыхы-рэмэ агу къылэтыштыгъ, лыгъэм фищэщтыгъэх. Бэчыр зигъэбыллыштыгъэп, дзэкложмэ щысэ аригъэлъэгъуштыгъ.

Бэчыр я 4-рэ гвардейскэ

каваллерийскэ къээзэкъ корпусым хэтыгъ. Кушевскэ щыклогъэ зеошхом ар псэемыблэжьэу хэлэжьагъ, полкэу зыхэтыгъэм нэмыцмэ члэнэгъэшхо аригъэшлыгъ. Нэбгырэ 3000 гъэрэу аубытыгъ, офицерхэри зэрахэтхэу, аулыкыгъэр бэдэдагъ.

Кушевскэ щэгъогогъо зымэ аштэмэ, етланэ къатырахыжьызэ щызэуагъэх. Нэмыцхэр къээзэкъхэм ашышынэщтыгъэх. Нэмыц офицермэ тхэлъэлухэр яджыбэмэ къарыкыштыгъэх. «Къээзэкъхэр джынэм фэдэх, яшыхэр гъучлым хэшлыкыгъэх, псаоу такъыхэкыжьыштыгъ» — джа-

Бэчыр Сэлмэн Бек-Оглы.

ры яджыбэ иль тхылыплэмэ атетхэгъагъэр.

Дзэкложмэ гъэпсэфыгъо къыкълумэ, Бэчыр комсомольцэ лыхъужьмэ ягугъу къышлыштыгъ, «ауж зыкыдгъэнэщтэп» ылоштыгъэ. Зэуаплэм лухъэгъэ ти-

дзэхэм апэ итыгъэ Бэчыр къаулагъ. Нэмыцхэм гранатхэр ахидзагъ. Ау ежыри а чыплэм щыфэхыгъ. Лыхъужьныгъэу зэрихъагъэм пае Быракъ Плэыжьым иорден къыфагъэшъошагъ. Иклалэу Уалиди, ипшашъэу Загрэти ятэ зэфэхым цыкълу дэдагъэх, тэрэзэу къашлэжьыштыгъэп, ау аушъхакълугъэп.

Ныбжьыклэ дэдагъэхэми...

Трэхьо Пытлыу ыкьохэу Исмахылэрэ Юсыфрэ ныбжьыклэ

Трэхьо Юсыф.

дэдэхэу заом имашло пэуцугъэх. Батальонэу Исмахылэ зыхэтыгъэм къалэхэр шъхафит ышлыжьыхэзэ, Берлин нэсыгъ, ар заштэм, ежъ ичасть Австрием къагъэнагъ, Венэ къулыкъу щыхыгъ. Ащ мээзэ заулэ дэсыгъэх, къаухъумэщтыгъ, нэмыцмэ къагъээзэжыкьомэ алоты. Юсыф Япониими щызэуагъ, ары жьоныгуаклэм къызкламытлупшыжьыгъэри.

Юсыф Сталинград щыклогъэ зеошхом хэтызэ контузии хъугъэ, госпиталым члэфагъ.

Трэхьо Исмахыл.

1945-рэ ильэсым ыкълэм зэшыхэр къатлупшыжьыгъэх. Шынджые дзэкложмэ къыдэхъажьхэмэ, къурмэнхэр афашыжьыштыгъэх. «Ари Тхьэм къыхыжьыгъ» — алозэ гушлоштыгъэх. Ащ фэдэу мы клалэхэми къурмэн афашыжьыгъ.

Зео ужым Исмахылэ тхьаматэу, парторганизацием исекретарэу лóf бэрэ ышлагъ. Ар псынклэгъо дэдагъэп. Цыфэу колхозым хэтмэ ишлуагъэ аригъэкыштыгъ: унэ зышлыштыгъ, чэу зышлыштыгъ, заом хэклодагъэхэм яунагъохэми адэлэпылэщтыгъ, зео ужым утхьамэтэныр псынклэгъуагъэп. Уни, чэуи, ши цыфмэ ялэр нэмыцмэ акъутэгъагъэх, агъэклодыгъагъэх, ахэр зэклэ инэрылэгъугъэх Исмахылэ, ащ пае ыгу ягъуштыгъ.

Ежъ шэн дэгъу илагъ, цыфмэ агурылоштыгъ, гуклэгъушхо хэлыгъ, ары тхьаматэуи зыкыладзыжьыгъагъэр. Иклалэхэри дэгъоу ыгъэсагъэх, ригъэджагъэх. Институтхэм, техникумхэм дэгъоу ащеджагъэх, цыф гъэсэгъэшхо хъугъэх.

ЕМТИЛЪ Разыет.
Тарихь шлэныгъэхэмклэ кандидат.

ДЭРБЭ Тимур

Муратэ къызэушчыжьым, пкъыгъо горэ ылэмычлэ зэрэчлэлым гу лъытагъ. Ышъхэ къымылэзэ ылапэхэр а пкъыгъом ригъэчъагъэх, фэсакъыпэзэ лэ щифагъ.

— Планшет! — джыри пкъыгъоу лэклэлым емыплызэ шъэожьыер къэкууагъ. Ащ дэжым иунапчъэ къылуахи, янэрэ ятэрэ къыхъагъэх.

— Укызыхъугъэ мэфэк! мафэмклэ тыпфэгъушло, Мурат, — къылуагъ янэ.

— Мы планшетым узэрэфалэрэр тэшлэти, къыпфэтцэфыгъ, — къылуагъ ятэ.

Муратэ къызшылэти янэрэ ятэрэ лопл арищэкыгъ ыкли ышлпхъунахыжьэу адрэ унэм итым дэжъ чъагъэ.

Фатимэ ышъхъац ыжьэу гъунджэм клэрытыгъ, еджаплэм клонэу зигъэхъазырыштыгъэ.

— Еплъ сэ къысфатцэфыгъэм! — Муратэ планшетыр ышлпхъу фищэигъ.

— О, Мурат, щылэныгъэм удэклорэ къодыеп, ащ ылэ уишъыгъ. Ильэситф нахэ умыныбжьэу планшет уилэ хъугъэ!

— Адэ о зи шлухъафтын къысфэшлыштыгъ? Непэ зэрэсимэфэкыр пыгыгъушпагъа?

— Хъау, сщыгъушпагъэп. Сэ джэгуклэ гъэшлэгъонхэр уипланшет къытезгъэуцощтых.

— Сыд фэдэха ахэр?

— Ахэр мультфильмэмэ афэдэх, ау уяплъы къодыеу щытыштыгъ. А дунаим ори уадыхэтэу уадэджэгущт. Зым зэрэдэжэхэрэ «Сабуэй сёрферс», адрэм ыцлэ «Майнкрафт». «Хил клэймб рэйсингмэ» «Гъучлым хэшлыкыгъэ цыфымрэ» Интернетым къысхынхэш, къыпфитесыдэщтых.

Муратэ иджэгуаль

Рассказ

Арэуштэуи ышыгъ. Джэгуклэхэр зэклэ икомпьютер цыкълу фытыригъэуцуагъэх. Муратэ мэфэ реным планшетыр ытлупшыгъэп. Ыпэклэ зэрэщытыгъэу, цагум щыджэгурэ клэлэцыкълухэм ахэхъагъэп, адэджэгугъэп. Яни, яти, ышлпхъунахыжьыи шлолофыжьхэп, ары паклошъ, лэшл-лушлуи, гъомылэпхэ къабзи зылуилъхъажьырэп. Планшетыр ылэмычлэу хэчъыежыи, планшетыр ылэмычлэу къэушчыжьыи. Мафэм мафэр клэлээкло, мазэхэри маклох, Муратэ планшетым ышъхэ къыхыхырэп. Ащ къыридзэрэмэ ежыри ахэтэу чъэрэмэ адачъэ, зорэмэ адэзао, къаукырэмэ къадауклы.

«Хъунэп, — алуагъ янэрэ ятэрэ, — клалэр тэгъунэхъу. Тэрэз-тэрэзэу шхэжэрэп, илэгъумэ ахэхъажьэрэп, хъарыфи тхылыи шлогъэшлэгъонэп. Планшетыр шлогъэбыллыгъэн фае».

Агъэбыллыгъ ыкли, ау ащ ыпэклэ джэгуклэу тетыгъэхэр зэклэри тырагъэклэжьыгъэх.

Муратэ къызэушчыжьым, ылэмычлэ зи зэрэчлэмылър къышлагъ. Къэтэджи, ллэклорэу зыхэлъыр зэпыригъэзэжыгъ, зэрэунэу къылыхъугъ, ау планшетыр ыгъотыжьэрэп. Ащ дэжым икуон диублагъ, гынымклэ пидзэжыгъ. Сабыим илыгъащэу шлоигъор зэрэфащлэрэмклэ загъэмысэжыштыгъэ нахэ

мышлэми, Муратэ янэрэ ятэрэ «зыкъа-тыгъ», гы макъэм пеклошъугъэхэп. Шкафым дагъэбыллыхъэгъэгъэ планшетыр къыдахыжьыи яклалэ ратыжьыгъ.

Муратэ гүлэзэ икомпьютер цыкълу хыгъэнагъ, ау узы фэхъугъэ иджэгуклэхэр тыригъотэжыгъэхэп. Зыгорэ зыфадэклэ, зэклэри фадэнэу къысэхъуба сабыим, Муратэ гужби, «Сиджэгуклэхэр тежъугъэкыгъэх» ылуи, иджэгуаль джэхашъом тыридзагъ. Планшетыр къутагъэ.

А мафэм Муратэ янэ-ятэмэ унашъо ашыгъ нахыбэрэ яшъэожьыи шъом изыгъэкырэ лófхэм апымыллыжьыинхэу, тхэн-еджэным хэгъозэфэ планшэтри къыфамышыфэжыинхэу.

Шэпхъаклэхэр къафалотагъэх

Пенсиехэмклэ фондым и Гъэлорышлэу Адыгэкъалэ щылэм илофышлэхэу Теуцожь Бэлэрэ Пщыдатэкъо Марзетрэ хызмэтшлэпэу «Силуэт» зыфиолрэм — цыфхэм фэло-фащлэхэр афэгъэцэклэгъэнхэмклэ къэлэ Унэм — илофышлэхэм джырэлбагъэ алукагъэх. Ахэм гухэ-лэу ялагъэр пенсиехэм яхыпллэгъэ хэбзэгъэуцугъаклэу 2015-рэ ильэсым ищылэ мазэ и 1-м къышчыублагъэу клуа-члэ зилэ хъугъэм ыгъэнэфэрэ шапхъэхэм цыфхэр ашыгъэгъозэгъэнхэр ары.

Ахэм къызэралотагъэмклэ, страхово-вой пенсионер зыфэдизыштыр къалы-тэ зыхъуклэ мэхъанэшхо и! «ильэс пенсие коэффицентым». Ар зэлы-тыгъэр шлок зимылэ пенсие страхо-ванием тегъэпсыкыгъэу цыфым фатыгъэ ыкли исчет рагъэхъэгъэ страхо-вой тынхэмрэ лэжъапклэмрэ ары.

Ныбжьым тельтэгъэ страховой пен-сие цыфым фагъэуцуным фэшл зэклэм-кли стажэу илэн фаер 2025-м къышчы-ублагъэу ильэс 15-м нэсын фае.

Пенсиехэмклэ фондым и Гъэлорышлэу Теуцожь районым щылэм илофышлэхэу Хъаджэбыекъо Светланэрэ Хъот Гошнагъорэ Джэдэжэхэблэ гурыт еджа-плэу N 7-м шылажьэхэрэм алукагъэх. Ахэми къафалотагъ пенсие афэгъэу-цугъэным шапхъэу пылхэр, зэхъокыны-гъэу афэхъугъэхэр.

**Пенсиехэмклэ фондым
и Къутамэу Адыгэ Республикэм
щылэм ипресс-къулыкъу**

ТЕКІОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЪЭС

A black and white photograph showing a Soviet soldier in the foreground, looking out towards a small boat. The boat, marked with the number '225', is crowded with soldiers and is positioned near a larger ship in the background. The scene is set on a rocky shore with hills in the distance.

ДЭРБЭ Байзэт.
Тарихь шлэныгъэхэмклэ кан-
дидат.

ТЕКЛОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЬЭС

Сурэтыр щылэныгъэм кыпккырэклы

Хэгъэгъу зэошхом Теклоныгъэр кызыщыдахыгъэр ильэс 70-рэ зэрэхъурэм фэгъэхыгъэ кыгъэлъэгъон Мыекъуапэ кышыщылъахыгъ. Адыгэ Республикэм исурэтышхэм ялофшлагъэхэм ащ шатегушылагъэх, апэрэ чыплэхэр зэнэкъокъум кышыщылъахыгъэхэм шлухъафтынхэр афашыгъэх.

Сурэтыш цлэрылоу Бырсыр Абдулахъ зэхъэхэм пэублэ гушылэ кышышылъах. Адыгэ Республикэм культурэмклэ и Министерствэ иотдел ипашэу Шэуджэн Бэлэ хагъэунэфыкырэ чыплэхэр кыдэзыхыгъэм афегушулагъ, шлухъафтынхэр аритыжыгъэх. Ащ анахъэу ыналэ зытыридзагъэр уахътэм диштэу сурэтышхэм ятворчествэ зэрэлагъэкулатэрэр ары.

2015-рэ ильэсым Хъуажь Рэмэзан, Бырсыр Абдулахъ, Гьогунэкъо Мухъарбий, Петр Филиппенкэм, нэмыкхэм ашыгъэ сурэтхэр зэнэкъокъум кырахылагъэх. П. Филиппенкэм «Пчыхъэ» зыфилорэ сурэтэу ышыгъэм, шыклэпцынэр лыжым зэригъэжынчирэм, нэмыкхэм уяплъызэ, искусствэм икууплэ уахъэ. Р. Хъуажым пхэм хишыкырэ сурэтхэр кыдэгъушылэхэрэм фэдэх. Шьо эфэшхъафхэр, гушысэ гъэшлэгъонхэр кегъотых. Лъэпкэ шлэжым укыпкырыкызэ, сурэтхэр щылэныгъэм зэрэщыцхэм ор-орэу уасэ еоты.

В. Бирюковым, Д. Манукьян, Э. Овчарен-

Сурэтым итхэр: искусствэм илофшлэхэу зэхъэхэм хэлэжыгъэхэр.

кэм, В. Пужелевым, нэмыкхэм ялофшлагъэ купклым зэрэпхы. В. Пужелевыр Новоросийскэ икъэухъумэн хэлэжыгъ. Заом лыгъэу щызэрихъагъэм пае орденхэр, медальхэр кыфагъэшъошагъэх. Усэу ытхыгъэхэм ветераныр зэлуклэм кыщаджагъ, исурэтхэм тятплъыгъ.

Искусствэм илофшлэхэу Кушъу Нэфсэт, Хъуажь Рэмэзан, Петр Филиппенкэм, фэшхъафхэм зэхъэхэм кыщалотагъэр ныбжы-

клэхэм ашлогъэшлэгъоныгъэх. Къат Теуцожь, Бырсыр Абдулахъ, Къуанэ Аслъан, Гьогунэкъо Мухъарбий, Абрэдъ Гоцэфыжъ, фэшхъафхэм ясурэтхэр гурылогъошлук, ау уяплъы зыхъуклэ, Р. Хъуажым кызыри-луагъэу, псынклэу уакыкылъырыкырэп. Тидзэкълэхэм, заом ыкыб щылагъэхэм лыгъэу зэрахъагъэр, зэкъотхэу Теклоныгъэм и Мафэ кызырагъэблагъэщтыгъэр сурэтышхэм ялофшлагъэ хэлъагъо.

ИСКУССТВЭМРЭ ЗЭКЪОШНЫГЪЭМ ИГЪОГУХЭМРЭ

«Налмэсыр» «Тюльпаным» иныбджэгъушл

«Зэкъошныгъэм ипчыхъэзэхъахъ» зыфилорэ Мыекъуапэ щыклуагъэм Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо академическэ къэшъокло ансамблэу «Налмэсыр» Къалмыкым и Къэралыгъо орэдыло-къэшъокло ансамблэу «Тюльпаным» хэлэжыгъэх.

Урысыем и Кыблэ иреспубликэхэм яансамблэхэр бэшлагъэу зэлэкълэх, концертхэмклэ зэхъожых, зэгъусэхэу зэлуклэгъухэр зэхъахъ. Къашьом и Дунэе мафэ Къалмыкым кыкылыгъэхэм тагъэгушулагъ. «Тюльпаным» ихудожественнэ пащэу, РСФСР-м изаслуженнэ артистэу Валерий Эрдуниевым, музыкэмклэ пащэу, Къалмыкым инароднэ артистэу Александр Бадмагароевым агъэхъазырыгъэ программэр гум рыхыгъ. Лъэпкым иорэдхэр, къашьохэр зэбгъапшэхэзэ, анахъ дэ-

гъум улъыхъурэп. Къалмыкхэм ящылэныгъэ искусствэм ыбзэклэ артистхэм кыралотыкы. Тарихым кыхъахыгъэ «Джангарыр» лъэпкым иэпос епхыгъ. Мэла-хъом фэгъэхыгъэ къашьом тыкъэзыуцухъэрэ дунаим щычпычыгъохэр кызылэуехых. Мэфэкл къашьом цыфыбэ зэрэхэлажэрэм лъэпкым ишэн-хабзэхэр кыгъэлъагъох.

«Налмэсым» иартистхэм якъашьохэр тыдэ щыплъэгъуэхэм иуагъэгушо. «Зэфаклор» рэхъатэу, дахэу кызышыгъэхэ артистхэу

Хъакъуй Анжеликэ, Нэгъой Мадинэ, Къулэ Мурадин, Псыблэнэ Мурат пчэгум иклэрыклэу кырашъэжыхэ ашлогъоу залым члэсхэр бэрэ лэгъу афытеуагъэх. «Адыгэ уджхэр» зыфилорэ къашьор «Налмэсым» бэшлагъэп зыцагъэуцугъэр. Жыыр аклэтэу, нэгъулохэу, къашьом «ихъырахышъэхэр» зэбладзыхэзэ, артистхэм ялэлэлэсэныгъэ кыагъэлъагъо.

Икыб хэгъэгъухэм арыс тилъэпкэгъухэм, абхъаз ныбжыклэхэм якъашьохэр, фэшхъафхэри «Налмэсым» дэгъоу кышылыгъэх.

«Налмэсым» илъэсыбэрэ артистэу хэтыгъэхэ Нэмытлэкъо Аслъан, Клемэщхэу Заурбийрэ Зое-рэ, Мамыекъо Рэмэзан, Нэмытлэкъо Римэ, Барцо Хъазрэт,

Жьудэ Пшымаф, Шхончбэшлэ Мурат, Гьуклэлэ Налбий, нэмыкхэри концертным щытлэгъугъэх, гушылэгъу тафэхъугъ. Лъэпкхэр зэфэзыщэхэрэ пчыхъэзэхъэхэр непэ тищыклагъэхэу зэклэми алыгът. Клемэщ Заурбий «Налмэсым» иартист ныбжыклэхэм заригъапшэзэ, иклэлэгъур ыгу кыгъэкыжыгъ.

«Тюльпаным» идиректорэу Тюрбэ Босхомджиевымрэ «Налмэсым» ихудожественнэ пащэу Хьоджэе Аслъанрэ концертным еплъыгъэхэм «тхъашъуегъэпсэу» арылауагъ, зэкъошныгъэм ипчыхъэзэхъэхэр тапэкли зэрэзэхъахъэхэм яеплъыклэхэр кыралоллагъэх.

«Налмэсым» «Тюльпаным» яконцерт сурэтхэр кышытхыгъэх.

фиоров Георгий, кг 60, Еутых Рэмэзан, кг 66-рэ, Шэхъэнэ Мурадин, кг 72-рэ, Бэрдэкъо Рэмэзан, кг 78-рэ, Тхъаклушына Ахьмэд, кг 78-м кхъэху.

— Бэрзэдъ Шыхъам тиреспубликэ щызлэахъэщтыгъ. Дунаим самбэмклэ гьогъу 11 ичемпионэу Хъасанэкъо Мурат

иапэрэ тренер. Къуаджэм щапугъэ клалэр дунаим цлэрыло щыхъунымклэ ишлуагъэ кыбгъэкулауагъ, — кытылуагъ Адыгэ Республикэм самбэмклэ иклэлэцыкы-ныбжыклэ спорт еджаплэ идиректорэу, спортымклэ дунэе класс зилэ мастерэу Делэкъо Адамэ.

Нэклубгор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТЫЛЪ Нурбий.

САМБО

Бэрзэдъ Шыхъам фэгъэхыгъ

Адыгеим самбэмклэ ибэнаклэхэм язэнэкъокъоу Еджэркъуае щыклуагъэм 1999-рэ ильэсым ыкли ащ ыуж кхъэхъуэхэр хэлэжыгъэх. Урысыем изаслуженнэ тренерэу Бэрзэдъ Шыхъам фэгъэхыгъэ шлэжэ зэлуклэгъум бэнэкли 100-м ехъу щызэнэкъокъугъ.

Яонтэгъугъэхэм ялпытыгъэу апэрэ чыплэхэр нэбгыри 9-мэ кыдахыгъ. Лъэцэр Дамир, кг

42-рэ, Плэхъусэжэ Адам, кг 46-рэ, Джармэкъо Долэт, кг 50, Цыклу Рэмэзан, кг 55-рэ, Пор-

Зэхъыщыагъэр ыкли кыдэзыгъэклырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкэ Иохъэмклэ, Икыб кыэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкэгъухэм адырлэ зэлъыныгъэхэмклэ ыкли кыббар жьугъэм иамалхэмклэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщылэр:

385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79,

редактор шхъафэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,

редактор гуадзэр-пшгъэдэклыжэ зыхъыр секретары: 52-16-77.

E-mail: adygyvoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын Иохъэмклэ, телерадиоукъэтынхэмклэ ыкли зэлъы-лэсыклэ амалхэмклэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чыплэ гъэорышлалэ, зэраушыхъатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Зэклэмкли пчыагъэр 4030

Индексхэр 52161 52162 Зак. 683

Хэутыным узшыклэтхэнэу щыт уахътэр Сыхъатыр 18.00 Зыщыклэтхэгъэхэ уахътэр Сыхъатыр 18.00

Редактор шхъафэр Дэрбэ Тимур

Редактор шхъафэм иапэрэ гуадзэр

Мэщлэкъо Саид

Пшгъэдэклыжэ зыхъыр секретары Жаклэмыкыо Аминэт